

Petit "Vocabulari de paraules tècniques" que s'ha repartit en forma de folletí a tots els socis de la "Unió Industrial".

RF-1-44

PERE PRAT Y COLOMÉ

VOCABULARI DE PARAULES

TÉCNIQUES TEXTILS

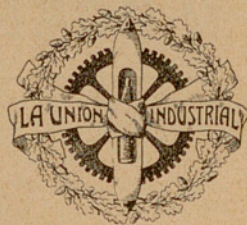

R.9.235

Lema: RENAIXEMENT FABRIL

Aplec de paraules que resultà guanyador del premi ofert pèl Diputat a Corts D. Eduart Calvet, en el Primer concurs lexicogràfic de la llengua catalana, organisa pel Centre Popular Catalanista de Sant Andreu, ab l'objecte d'ajudar a la col·laboració del diccionari de Mossèn Alcover.

Editat per

Tipografia «LA MODERNA».—Carretera de Mataró, 263-233.—Sant Martí

Als Iltres. Srs. del Jurat

del Primer Concurs lexicogràfic de la llengua catalana

D'entre els noms presentats ab el lema «Renaixement fabril», una bona part han sigut objecte de minuciosa investigació en el diccionari de la Llengua catalana d'en Pere Labernia, y a tots els que no he trobat definits, dintre el ram textil, he cregut convenient inclourels en aquest treball, pera donarlosli la meua humil interpretació o la vulgar, que exposo á la vostra consideració.

A

ADOBAR. v. (*Tis. Pre.*) Operació pera donar resistència al fil, ab còla preparada baix la base de midó o fècula y altres ingredients suavisadors.

AGULLA. s. f. (*Tel. mec.*) En les maquines de Jacquard s'en diu agulla a un tròs de filferro ab un forat, guardant l'ordre y distàncies de les ganivètes, y un xic dobleglat del cap a la part de darrera. Se mou en posició horisontal y per cada forat de l'agulla hi passa un ganxo que se inclina endarrera quan el cartró apreta l'agulla; y quan en el cartró hi ha forat, el canutillo apreta l'agulla y el ganxo endavant.

En els telers s'en diuen agulles a les barrètes rodones d'acer guiadors del taco. També a unes barreres curtes que, obeint al dibuix, mouen a un plat que fà funcionar una roda d'estrella y aquesta al excèntric que dona els canvis de calaix segons les planxètes que combinen el dibuix.

ALA DE MOSCA. s. f. (*Tel. mec.*)

Repres ab hetxura d'angle agut, que té l'escarbat a la part de sobre, per deturar les taules al xocar de la pala.

ALA DEL PLAT. s. f. (*Tel. mec.*) Tròs de corona circular del mateix plat del jòc de calaixos, que li serveix de guia, y quan no ha de funcionar s'encaixa del tot.

ALETA. s. f. (*Fil. Pre.*) Pessa de ferro en forma de U invertida que serveix d'aranya o organisme de torsió a la pua de la metxera.

ANELL. (*Fil. y Tis.*) Pessa de ferro que serveix per empresonar a un altre pesa.

ÀNIMA. s. f. (*Fil. y Tis.*) Pessa de ferro o fusta del rodet, plegador o corrò, en qual superfície cilíndrica s'hi plega el fil. També s'en diu de la part essencial d'algun objecte.

APRESTAR. vègis ADOBAR.

ARANYA. s. f. (*Fil y Tis.*) En la industria textil, tota pesa hont hi passi el fil y sigui aquest guiat, o li serveixi de contrapès pera regu-

lar la tivantor. Nom que 's dona també a les alètes de la metxera.

ARBRE, s. m. (*Fil. y Tis.*) Barres cilíndriques de ferro verge o acer, tornejades, que rodan sobre si mateixes, apoyades sobre daus o cadirètes, y donan moviment a telers y màquines. Dels arbres principals, hi ha la costúm de dirne embarrats.

ARBRE MOTOR, s. m. (*Fil. y Tis.*) El que transmet moviment y forsa.

Arbre lateral, s. m. El que transmet el moviment de davant a darrera en una màquina. Generalment porta una roda d'angle a cada cap y es conegut ab el nom de mànc d' escombra.

Arbre mogut, s. m. El que la reb del arbre motor.

Arbre transversal, s. m. El que està perpendicular al arbre motor o atravesa les bancades d'una màquina pera transmetrer el moviment d'una banda al altre.

Arbre vertical, s. m. El que funciona en sentit vertical.

ARBRE DE LA CIGONYA, s. m. (*Tel. mec.*) Arbre motor del teler mecànic. Se li dona aquest nom,

perquè es curvat de dos punts per donar moviment a les taules per medi de dos tirants.

ARBRE DE GARROT, s. m. (*Tel. mec.*) vègis, **ARBRE DE PICAR**.

ARBRE DE PICAR, s. m. (*Tel. mec.*) Especie de barra cilíndrica ab rosca y femella al cap, pera collarhi dos plats circulars ab jòc de magrana y graduar part de la forsa per medi de la manèta o garrot del teler; a la part d'abaix, a certa alsada y al mitg del arbre, hi há una caixa macisa de ferro ab forma poligonal y trau colís al mitg, pera també graduar ab el jòc del cono les forces d'impulsió que necessita la llançadora pera fer el seu recorregut.

ARCADA, s. f. (*Tel. mec.*) Fil de retort a varis caps que es sostingut y reb moviment d'un petit ganxo que va enganxat al enculé de la màquina de Jacquard.

ARMADURA, s. f. (*Teo. t.*) El punt demostratiu que indica hont va lligat el llis ab la calca.

ARRECADA, s. f. (*Tel. mec.*) Pessa que forma part de la maquineta de taps.

B

BAGA, s. f. (*Tel.*) En els lliços de torçal, cada fil de torçal que

penja verticalment d'un compostó al altre del llis, ab una anelleta o

bagueta al mitg pera passarhi els fils. En els lliços metàllics s'en diu malla.

BAGA BOJA. s. f. (*Tel.*) Baga col·locada a la bora de la pessa, pera passarhi un o mes fils, que al funcionar a cada passada aguanta la trama perquè no se sobre-positin les passades dels lligaments que estan formats de passades iguals.

BALANSER. s. m. (*Fil.*) S'en diu del mecanisme que ademés del va-y-vé del plegat, ha de recorre, ab altre moviment, la cursa graduada pera plegar a l'alçaria de les bitlles o cartrons de les pues, en les continues o altres màquines similars de filar o retórcer.

BALONA. s. f. (*Tel.*) Plat rodó collat a cada costat del plegador, pera evitar, al omplir-lo, que s'escaiguitxin els fils d'urdit.

BANC. s. m. S'en diu del llog hont hi ha un cargol pera poguer estacar les peces que s'hagin de llimar y també pera guardarhi les eynes.

BANCADA. s. f. (*Tel. mec.*) Pessa fonamental que serveix de base a una màquina o teler.

BANYÓ. (*Tel. mec.*) Objecte ovalat acabant ab bastanta punta y truncat del mitg, hont hi ha una metxa cilíndrica, pera poguerlo collar als cilindres del dibuix de la màquina de Jacquard. Serveix perquè els cartrons entrin bé y al acabar d'entrar s'encarin els fo-

rats dels cartrons ben centrats a les agulles. Ab el mateix fi s'empleyen en els telers mecànics de calaixos.

BARBA. s. f. (*Fil.*) S'en diu quan se trenca una cantitat molt nombrosa de caps d'una màquina.

BARRADA. adg. (*Tis.*) S'en diu de la pessa teixida ab barreija de gruixos de cotó. També a la pessa qu'ha sigut teixida ab una partida de color clapeijat, o s'ha barreijat la partida ab una de diferent tò o tipu.

BARRETA DE PALES. s. f. (*Tel. mec.*) Barrèta que hi van forjades una o dugues pales pera evitar trencades. De la barrèta de pales hi ha qui 'n diu *lleva*.

BASE DEL CONO. s. f. (*Tel. mec.*) Pessa cilíndrica que sosté el cono del joc de picar.

BASE D'EVOLUCIONS. s. f. (*Teo. t.*) Es la evolució efectuada pels fils o passades durant un curs, aplicada al enunciat d'un lligament.

BASTA. adg. (*Tis.*) Tot fil que en el teixit passi per sobre o per sota de mes d'un fil. Defecte en els teixits, quan els fils d'urdit o les passades de trama, s'entrellaçen diferentment del dibuix que s'ha confeccionat; per nomenar aqueix defecte, diem que *fa bastes*.

BATAN. (*Fil. y tis.*) Màquina de destriar les fibres del cotó. En la màquina de Jacquard l'aparell

que sosté el cilindro y el fa funcionar.

BETA. s. f. (*Fil.*) Fibres reunides ab forma de blé avans d'obtenir torció a la máquina metxera.

BIELA. s. f. Pessa de la máquina de vapor que transmet el moviment al volant.

BITLLA. s. f. (*Tis. pre.*) En la industria dels teixits, tròs de fusta cilíndrica, fuada del cap hont s'hi descapdella el fil, y al altre cap té la forma del plegat ab una regata pera esser subjectada; té un forat interior pera posarhi la broca de la llançadora.

BITLLAIRA. s. f. Noya que cuida la máquina d'omplir bitlles.

BITLLERA. s. f. Especie de caixó o fusta a propòsit pera posarhi bitlles plenes o buides.

BOMBETA. Ampolleta de vidre que s'ompla d'oli pera untar els embarrats.

BOMBO. s. m. (*Tis. pre.*) Cilindre de grans dimensions de la máquina de parár o aprestar, que s'escalfa ab vapor, pera aixugar els fils aprestats procedents de la pastera.

BOMBO. s. m. (*Fil. y tis.*) Té el mateix objecte que'l de la politxa; n'hi ha que poden funcionarhi variés corretges.

BOMBET. s. m. (*Tis. pre.*) Petit bombo ab balones pera urdirhi una faixa.

BORREGO DE LA LLEVA. s. m. (*Tel. mec.*) Petits suports, collats als

montants dels telers, per hont hi passa la lleva.

BORRITA. s. f. (*Fil.*) L'ajuntament que's forma en el moment que el operari entrega el fil acabat de filar de la púa, a la metxa que surt dels cilindres de la máquina filadora que passa a retórçes a n' aquella.

—(*Tis.*) S'usa pera substituir el nus: se fa posant ab ratlla dreta dos fils, quals caps se cargolen ab els dits gros y index, quedant retorçat a sobre d'un dels dos caps.

BOT. s. m. (*Fil. pre.*) Recipient cilíndric buit, de llauna, zinc &, pera recullirhi la bèta de les cardes.

BOTA. s. f. (*Tis. pre.*) Bombo reixat de forma poligonal, de molt diàmetre, format ab 16 costelles o llates, que son sostingudes per discos de fusta y, aquestos, per variis raigs que son meixats y apoyats a l'ánima de la bota.

—(*Fil.*) Especie de bombo de gran diàmetre de la máquina Carda. La seva superficie cilíndrica está cubierta de finíssimes pües d'acer inclinades ab forma d'angle obtús, hont s'hi recuperen y's reparteixen les fibres pera després entregarles nètes al llevador.

BOTXA. s. f. (*Fil.*) Excés de cotó del casar malament la bèta o metxa, que priva la seguidés del fil en la part juntada al esser filat.

BUTXACA. s. f. (*Tel. mec.*) Suport

de ferro colat que aguanta el reculatacos o la espasa.

BRIDA. s. f. Conjunt d' un tròs llarc de corretja que, combinada ab un altre tròs ab forma de orella y una tirèta, aguanta la sotragada de la llansadora.

BROCA. Pessa d'acer trempada de la punta pera foradar altres peces de ferro ó fusta.

BROCA. Pua d'acer ab una molla flectible, que aguanta la bitlla centrada al interior de la llansadora.

C

CADELL. s. m. (*Fil.*)

CADELL. s. m. (*Tel. mec.*) En els telers, pesa que fa avensar una dent, o dugues si convé, a la roda de cadell nomenada també d' estrella.

—En les màquines de Jacquard o de taps la pesa que fa voltar el cilindre.

CADELL DE RETENCIÓ. (*Tel. mec.*) Pessa de ferro colat que al un cap te contrapès en forma de la dent del collador, pera retenir les dents que avansa el cadell mogut per la cua de rata. Va collada ab una barrèta que, deixant pas suficient al gruix de la roba que's plega al corró, passa al altre part del teler, hont hi vá collada una cua de rata de retenció.

CADIRETA. s. f. (*Fil. y tis.*) Especie de suport pera aguantar els arbres; n'hi ha de paret, de sostre, de columna y de capellèta.

CALADA. s. f. (*Tel.*) Obertura dels

fil d'urdit pera deixarhi passar la llançadora.

CALAIX. s. m. (*Tel.*) Llog de arribada, repòs y sortida de la llançadora.

CALASTRONS. p. m. (*Tel. mec.*) Peces de les maquinètes de taps que mouen les palanquetes.

CALCA. s. f. (*Tel.*) Palanca que aixeca o abaixa el llis.

CALOTA. s. f. (*Tis.*) Cada una de les bagues que constitueixen el mitg-llis pera teixir la gassa de volta.

CALQUEIJAT. s. m. (*Teo. t.*) Disposició tècnica sobre el paper, indicant, per prencs y deixats, com deuen funcionar les calques dels llissos pera elaborar un teixit.

CAMA DE CREU. s. f. (*Tel. mec.*) Pessa ab forma de T pera collarhi els tirants que sostenen els calaixos.

CANUTILLO. s. m. Una molla de fil de metall ab forma de espiral.

CAP. s. m. (*Fil. y tis.*) Mot que s'usa indistintament pera indicar el nombre de púes de que consta una metxera, màquina de filar, de retorcer, de rodetar, d'omplir bitlles; o també se diu pera indicar els fils que conté un fil retorçat o doblat; o per dir el nombre de fils que funcionan o estan parats a una màquina: p. e. ¿quants caps té aquest torçal?; tants caps: ¿quants caps van a la màquina de aquèlla rodetera?; van nou caps: ¿de quants caps consta una màquina continua de filar?; de tants caps.

CAP-DE-CAVALL. s. m. (*Fil. y tis.*) Dugues rodes de diferent nombre de dents, ja unides de fundició, ja unides per clavètes o cargols, al mateix lloc del arbre, qu' hagin de disminuir o augmentar les revolucions.

CAP-DE-MORT. s. m. (*Fil y tis.*) Especie de pinyó entremitg, que mou al conduhit en el mateix sentit de marxa del pinyó conductor.

CAPS. p. m. (*Fil. y tis.*) Desperdici de matèries textils filades y nó teixides.

CAPSALET. s. m. (*Tel. mec.*) Especie de suport que va collat al cap de la taula del teler a la plana pera aguantar la contraguieta. En els telers de calaixos hi es collat el pont y porta un suport ab un turrió pèl tirantet, el qual, descriu

el mateix moviment que l'arbre de les cigonyes.

CARDAR. v. (*Fil.*) Acció y efecte de destriar y netejar el cotó.

CARGOLÍ. s. m. (*Fil.*) Recargolament que per son natural se verifica en el fil que té molta torció.

CARRERA. s. f. (*Tis.*) Especie de defecte que queda al teixit quan se trenca un fil o dos y no 's passen.

CARTRÓ. s. m. (*Tis.*) Tròs de cartró paralelògram, de llargada y amplada a la del cilindro de la màquina de Jacquard. Cada cartró representa una passada de la mostra del teixit.

CARTUTXERA. s. f. (*Tel. mec.*) Pessa de ferro qu' aguanta les calques del jòc de madràs.

CATXE-PIT. s. m. (*Tel. mec.*) N'hi hà a davant y a darrera del teler mecànic. El que vá col·locat a davant, és de superficie plana y una mica bombat de la part exterior del davant, pera millorar el descuadrament de les passades del teixit, a causa de la fricció efectuada per les pinyes. El catxe-pit de darrera, en molts telers, és fisco; en altres cilíndric; y també ne van ab petit moviment intermitent perque no pateixi tant l'urdit.

CENEFA. s. f. (*Teo. t.*) La franja del voltant de la galeria d'un dibuix y més ampla qu'aquèsta.

CENTINELLA. (*Tel. mec.*) Montant de ferro colat pera sostenir el jòc dels calaixos.

(*Fil. pre.*) Montant de la carda hont descansen els cilindres absorbidors y plat giratori pera recullir el vel de cotó y transformar-lo a bèta.

CILINDRETS. p. m. (*Fil.*) Petits cilindres que marxen ab velocitat combinada pera ajudar a l'acció de cardar les fibres.

CILINDRO. s. m. (*Tel. mec.*) S'en diu cilindro de la pessa que consta de 4 caras y aguanta els cartrons de la màquina de Jacquard, girant una cara a cada passada. En els telers de calaixos serveix pèl mateix objecte. En les maquinètes de taps té 8 cares.

CLARIANA. s. f. (*Tis.*) La falta de passades a cert endret del teixit.

CLAU. s. f. Cada una de les eynes pera descollar les femelles dels cargols.

CLIVILLA. s. f. (*Fil. y tis.*) Tròs de filferro prim o groixut qu's posa dintre d'un forat perque les rodes no caiguin.

COLIS. s. m. (*Fil. y tis.*) Especie de trau llarc, hont pugui ferse correr el caragol que hi vá collat, y de la amplada aproximada a la d'aquèst.

COLSET. s. m. (*Fil. y tis.*) S'en diu a tota pessa que, tenint jòc, desde un punt fixo de sa llongitut pugui descriurer circols pèr l'altre cap.

COLSET DE LA CIGONYA. (*Tel. mec.*) Tirant que relaciona el movi-

ment efectuat per la cigonya a les taules.

COLLARINS. p. m. (*Fil. pre.*) Petites peces que van en els colls dels cilindres del manual.

COMPOSTÓ. s. m. (*Tis. pre.*) Regle de fusta que forma part del llis.

CONO. s. m. (*Tel. mec.*) Pessa cònica que reb la força del unglia del jòc de picar.

CONTRA-GUIETA. s. f. (*Tel. mec.*) Fusta col·locada al costat de les guies a la part de darrera, formant un angle ab el viax de les taules de 84° a 85°. Aprop del mitg de la contra-guieta hi funciona una llançadora per la fricció de la llançadora al entrar y no cedir la guieta.

CONTRAMARXA. s. f. (*Fil. y tis.*) Transmissió suplementaria, composta d'arbre y politges o bombos.

CONTRAMESTRE. s. m. (*Tis.*) El que cuida de la conservació y arreglo dels telers mecànics.

CORASSÓN O CORISSON. (*Tel. mec.*) Especie de plat que a tot lo volt té la superfície cònica y porta marcat en relleu a la part interior y circumferencialment un petit dentat, conegut pèl nom de jòc de magrana: A la part surtida del plat hi vá collada la pessa unglia.

—En les màquines de rodets, de doblar, de torcer, d'omplir bitlles y altres per l'istil, és un excèntric ab forma de cor, calculat y delineat geomètricament pera el plegat del fil.

CORREDOR. s. m. (*Fil. pre.*) Petita anella conhidora del fil, per hont aquest reb la torta, a causa de la diferencia entre les voltes de la púa y les del corredor arrossegat per el fil sobre l' anell.

CORRÓ. (*Tel. mec.*) En els telers: *corró de cinta*, se diu al cilindro de fusta que va cubert de cinta de llauna foradada, per hont s'hi arrapa la roba; *corró de la roba*, cilindro de fusta hont s'hi plega la roba per la presió d'unes palanques o molles.

CORRÓ ALIMENTARI. s. m. (*Fil.*) Cilindre que pren la tēla, bèta o metxa en totes les màquines de preparació y filatura.

CÓS. s. m. (*Tel. mec.*) El conjunt de la montura de les arcades de la màquina de Jacquard.

COSTELLA. s. f. (*Tis. pre.*) Una llata de fusta de les que formen la bota del urdidor, ab forats a propòsit pera posar y distribuirhi, segons distancies calculades, uns ganxos pera sostenir la faixa.

(*Tel. mec.*) Un llistó de fusta ab dos rengles de forats que te la forma y hetxura pera encararse al cilindret de la maquineta de taps; ab un forat a cada rengle per cada una de les calques de que consti la maquineta.

COTÓ MORT. s. m. (*Fil.*) S'en diu de les fibres madures defectuosament y no aptes pera filar.

CRESPÓ. s. m. (*Teo. t.*) Crepé o

amalgamat compost de varis lligaments.

CREUS. p. f. (*Tis.*) Modo de passar els fils clars y ordenats tal com sont urdits a unes barretes o passols, pera poguer recullir els fils clars quan se trencan.

—*Creus a l' anglesa.* Serveixen pera destriar l'urdit, entre l' catxepit de darrera y els llissos, van encruats entre una canya y una barreta: els fils impars, passen per sobre de la barrèta y per sota de la canya; els pars, per sota la barreta y sobre la canya.

—*Creus a la catalana.* Tenen el mateix objecte, solsament que passen aparellats, tal com a la púa, y, quan se trenca un fil, serveix de guia el que queda solt a les creus.

CUA DE RATA. s. f. (*Tel. mec.*) En el teler mecanic tros de ferro verge de 11 a 12 ^m/_m de gruix, collat al montant y passat a un trau colis de la pèndula del cadell, que avansa una dent del collador cada va-y-vé de les taules.

CUA DE RATA DE RETENCIÓ. (*Tel. mec.*) Pessa de ferro colat d'uns 30 cms. de llarc, ficsada a la barreta del cadell de retenció y segueix el mateix moviment. Al trencarse la trama, per mèdi de la palanca de para-trames, obliga a aixecar el cadell de retenció y a no funcionar el collador, evitant les clarianes a la roba.

CLADRÍCULA. adg. (*Teo. t.*) Paper

que serveix pera les demostracions gràtiques dels lligaments del teixit. Lo paper cuadrícula es format de quadrets petits que, verticalment representan fils y horisontalment passades. Se diu reducció del paper cuadrícula, a la relació que existeix per centímetre ó $\frac{1}{4}$ de pulgada, entre el nombre de fils y el

de passades d'un teixit. La reducció se marca al paper cuadrícula a cada certa quantitat de quadrets ab unes ratlles mes groxuides.

CURSA. s. f. (*Fil. y tis.*) L'espai que recorre ab exactitut algun mecanisme.

CUTIES. (*Tis.*) Teixits forts per roba de matalás. Cuti o Coti.

D

DAU. s. m. (*Tel.*) Vol dir un curs exacte del dibuix, al passar la post a la montura Jacquard.

DEIXA. adg. (*Teo. t.*) Se diu deixa, al resultat de la acció verificada per un fil y haver quedat dessota de la trama en l'entrallament d'un lligament al teixit. Pera demostrarho al paper cuadrícula no's marca el quadret, se deixa en blanc.

DELGA. s. f. (*Tel. mec.*) Tròs de llata de fusta ab forma de corona circular pera engrandir de diámetro un bómbo.

DENT. s. f. (*Mec.*) Cantitat de ferro o fusta proeminent, d'un volant, roda o pinyó, trassada y calculada convenientment per la força qu'ha de resistir, deixanthi un pas igual de l'una al altre, pera poguer engravar ab altres del mateix pas.

DENTILLÓ. s. m. (*Fil. y tis.*) S'en diu del espàrrac ab forma de dent, col·locat a cambi de una dent trencada.

DESENGRAVAR. v. (*Fil. y tis.*) Treurer de contacte les dents de les rodes.

DESFER. v. (*Tis.*) S'en diu a la acció y efecte de desteixir.

DESMANEGAR. v. (*Fil. y tis.*) Descollar o afluirar lo qu'estigui ben unit.

DESTEIXIR. v. (*Tis.*)=Végis desfer.

DEVANADORES. p. s. (*Fil.*) Especie d'aspi, ab regles de ferro, que ab velocitat circular copèige el coto, destriantlo ab petites fraccions desfibrades.

DIDAL. s. m. (*Tel. mec.*) Pessa reblada a una molla per sostenir l'agulla del taco.

DOBLAR. v. (*Tis. pre.*) Reunir

varis fils a un, disposantlos perà retòrcer.

DOLLA. s. f. (*Fil. y tis.*) Especie d' anell de ferro colat o tubo cilin-

dric de la llargada del dau, que's fica y solida a dins del arbre o turrió, estalviant el desgast de aquèsts.

E

ECARTAMENTS. (*Fil.*) Distància de centre á centre entre els corròns consecutius d' un sistema d' estiratge.

EMBARRAT. s. m. (*Fil. y tis.*) Vègis, arbre.

EMPESA. f. S' enten per empesa la pessa teixida ab cotó crú, sense altre preparació que l' adob per poguerse teixir.

ENCOLXATS. p. m. (*Teo. l.*) Teixits de cotó, generalment, blanqueijats, que per efecte dels lligaments combinats ab diferents gruixos de trames o urdits, les mostres queden de relleu.

ENCORRONAR. v. (*Tis. pre.*) Plegar una pessa ab un corró.

ENCULÉ s. m. (*Tel. mec.*) Fil retort de lli o canem, que passa per una post foradada, de la màquina de Jacquard, que s' en diu la post dels enculés.

ENGABATXINAR. v. (*Tis. pre.*) Lligar de certa manera unà colecció de cartrons del dibuix preparantlo pera teixir a la màquina de Jacquard.

ENGRAVAR. v. (*Fil. y tis.*) Posar les dents de les rodes en contacte, segons circol primitiu, pas, gruix y alçada calculades previament.

ENGULLAR. v. (*Tis. pre.*) Disposició donada als ganxos passats per les agulles de la màquina de Jacquard.

ENROTLLAR. v. (*Fil.*) Encorronar la tela de cotó en fibres.

ENTÀLLA s. f. (*Tel.*) Plà que's fa als arbres cilíndrics pera ajustarhi una claveta.

ENTANALLS. s. m. Petit cargol pera collarhi peces de reduit tamany.

ENTRECLAR. v. (*Tel.*) S' en diu de les bastes de trama que deixa la llansadora al teixit, quan no's teixeix bé la mostra del lligament en tots els fils de la calada.

ESBORRONAR. v. (*Tel.*) El desfibrament del cotó o altre matèria textil pel freg.

ESCALONAMENT. adv. (*Teo. l.*) Curs dels escalonats.

ESCALONAR. v. (*Teo. l.*) Marcar l' enunciat d' un escalonat a la carta cuadrículada.

ESCALONAT. adv. (*Teo. l.*) La distància propera escalonada de punt a punt de lligadura.

ESCARBAT. s. m. (*Tel. mec.*) Suport ab ala de mosca per deturà el teler; deü col·locarse de manera que les taules no passin, cas de que hi hagi alguna irregularitat y la llançadora no arribi en el degut temps al calaix.

—Denominació que's dona a un grós defecte en el teixit, motejantlo ab el nom d' *escarbat*.

ESPÀRREC. s. m. (*Fil. y tis.*) El tròs de ferro roscat a una roda en substitució de una dent trencada. També s'en diu quan serveix per ajuntar y solidar dugues o mes peces.

ESPASA. s. f. (*Tel. mec.*) Fusta que verticalment impulsa a la llançadora d'un calaix al altre, en el teler mecànic d' espasa.

ESTANALLES. f. (*Tel. mec.*) Joc de escape ab forma d'estanalles.

ESTIRATGE. s. m. (*Fil.*) Relació qu' existeix, per metre lineal, avans y després d' allargar la bèta o metxa.

ESTRELLA DEL CILINDRET. s. f. (*Tel. mec.*) Pessa ab forma d'estrella, collada al cap del cilindret, per la qual, reb aquèst el moviment que cambia la cara del quadrant del cilindret.

ESTUIG. s. m. (*Tel. mec.*) Una caixeta que hi hà a la màquina de Jacquard, pera aguantar els canutillos que donen molla a les agulles y les fan entornar a son llog.

EXCÈNTRIC. s. f. (*Fil. y tis.*) En els telers lo que fá pujar y baixar els llissos. Te moltíssimes aplicacions per transformar el moviment de rotació ab moviment rectilini de condicions determinades.

F

FAIXA. s. f. (*Tis. pre.*) Cert nombre de fils d' urdit que conté una part del nombre total de la pesa a urdir.

FARISTOL. adg. (*Tel. mec.*) Nom que s'ha donat a un sistema de telers mecànics que tenen el joc dels excèntrics col·locat a la banda lateral y exterior de la bancada.

S'usa pera genres de cusulins o de altres similars.

FERRADA. s. f. (*Tis.*) Operació qu'efectúa el teixidor a la mà, posant ferros a la calada del teixit, combinantlos ab altres passades de trama, pera aixecar les bastes que un cop tallades y operades forman el teixit de vellut.

FESTONEJAR. v. (*Tis.*) Hi hà còstum de dir: La gassa festoneja.—Diccionari Labernia diu: *Festonar.*—S'en diu festonejar del trevall realisat (mentres no sian calats) per el lligament de la gassa de volta que al funcionar a cada passada, o bé, a troços alternats, cubreix del tot el fil fixo, quedant com un bordó de relleu, per l'istil de les lletres o adornos brodats a la ma. S'admet també el dir: la gassa festoneja, a tot lo que dintre del lligament gassa deixi basta a la cara de sobre del teixit y 'l mostreigi.

FILETA. s. f. (*Fil. y Tis.*) Es lo que suporta els rodets, bobinas o fusades alimentaries en tota màquina de filar o torcer.

—En el urdidor, aparell apropòsit pera col·locarhi molts rodets plens de fil, de manera que's puguin descapdellar independentment l'un del altre al urdir la pessa. Està situada un xic separada de la bota del urdidor a causa de la distancia que necessitan els fils al passar d'un rastell al altre perquè no rëmin els fils; en quant a la col·locació dels rodets, se combinen segòns la mostra y nombre de la pessa o plegador a omplir. En els urdidors mecànics la fileta es fica y té cabuda per 500 o més rodets; en els anomenats de bota (encare que també son mecànics) es de uns 350 rodets y movable per medi de

unes carrutxes, pera enretirar-la a cada faixa.

—En la màquina d'omplir rodets, lo que s'en diu fileta, va subjectada a la mateixa màquina y porta unes devanadores hont la rodetera hi posa les troques que's descapdellan a mesura que s'omplan els rodets.

FILS. p. m. (*Tis.*) S'en diuen fils a tot lo que teixit o abans de teixir, sigui o representi l'urdit d'un teixit. En la teoria de teixits, tots els quadrets mirats verticalment en el paper quadricula; cada rengle de quadrets ne representa un.

FONDO. s. m. (*Teo. t.*) Part que queda al entorn d'un dibuix, per aplicarhi un o varis lligaments pera escursar les bastes, procurant que aquells concordin o tinguin justa-posició, pèl millor bon efecte del teixit.

FORMATGE. s. m. (*Tel. mec.*) En els telers mecànics, pessa que porta un jòc de magrana de baix relleu en fundició, concèntric al diàmetre del forat, perquè's pugui graduar ab el corassón del jòc de picar.

FORQUILLA. s. f. (*Tel. mec.*) S'en diu del aparell que serveix pera conduir guiada a una corretja. També del aparell que obliga a la corretja a engegar o deturar la marxa de una màquina.

Forquilla para-trames. Es una especie de forquilla ab tres cames,

doblegada la cua convenientment perquè, al trencarse la trama y al caure, s'enganxi a un martellet que dona joc a una palanca que fa caurer el disparo y detura el teler.

FUET. adg. (*Tel. mec.*) Nom donat al teler que la llançadora es impulsada verticalment, per medi d'una fusta que s'en diu espasa.

FULLOLA. s. f. (*Tel. mec.*) Tròs de fusta inestelosa que va incrustada demunt de les taules del teler.

FUSADA. s. f. (*Fil. y Tis.*) Cantitat de cotó filat y plegat cònicament a màquina, dessobre d'una ànima de cartró. Les fusades de uns 13 centímetres de llarg que serveixen pera teixir empeses o altres genres, ne diuen bitlles.

G

GALERIA. s. f. (*Tis.*) Petita franja al entorn del fondo d'un dibuix.

GALGA. s. f. (*Fil. y tis.*) Model d'una mida.

GANXO. s. m. (*Tis.*) En la màquina de Jacquard, llarg filferro curvat a la part de baix ab forma de U y al extrém de la primera cama, que és molt mes llarga que la segona, té l'hetxura d'un ganxo, pera poguer enganxarse a la gani-veta quan puja, que és en el moment d'aixecar els fils a ell pertanyents y de produir lo que s'en diu calada. El ganxo pren moviment de la agulla perquè li passa per dintre d'un forat.

GARROT. adg. (*Tel. mec.*) Tròs de fusta de fatx, freixa, etc., hont hi va col·locat el tirataco. El garrot, pèls telers de un metro de pua, té aproximadament 65 cms. de llar-

gada el de la banda de la plana, y 75 cms. per la dels calaixos, ab un gruix convencional d'uns 4 cms, a la part de collarlo, minvant cònicament fins a tres, y a n'aquèst extrém hi ha dos represos torneijats perquè no s'aparti de son llog el tirataco. Els constructors van nomenarlos *telers de garrot* y aixis quedaren batejats tots els telers que la llançadora es impulsada per medi de garrot o maneta.

GASEJAR. v. (*Tis.*) Cremar el borriçol d'una pesa.

GASSA DE VOLTA. s. f. (*Tis.*) Lligament que consta d'un curs de dos fils y de dugues passades: la primera passada, passa per la calada que ha d'efectuar un fil que s'en diu de volta despès de baixar a la banda dreta d'un fil nomenat fixo—perquè no's mou—; en

la segona passada, el mateix fil de volta torna a baixar, però a la banda esquerra del fil fixo, y per consegüent obra calada a la segona passada, terminan el curs de la veritable gassa de volta, d'hont derivan totes les seves múltiples variacions.

GATA. s. f. (*Fil. y tis.*) L'aplec de fibres que formen irregularitats abultades al gruix del fil.

GANIVET. s. m. (*Tis.*) Pessa ab forma de ganxo que fa voltar el cilindre de les màquines de Jacquard.

GANIVETA. s. f. (*Tis.*) Pessa que aixeca els ganxos de la maquina de Jacquard o realisa semblant operació a altres maquines.

GOT. s. m. (*Tis.*) Pessa collada al cap de cada plegador. Serveix pera graduar la tivantor del urdit, efectuantse per la fricció d'una corda o cadena que volta el got y

va lligada a la palanca romana que sosté el pès.

GRAPALDINA. s. f. (*Fil. y tis.*) Dau o suport pera sostenir l'eix d'un arbre vertical. Petit suport pera aguantar ben lleugerament l'eix de la pua d'una màquina de filar, de retòrcer, &

GRIFA. s. f. (*Tis.*) Especie de caixó d'una relació de mides aproximades a 50 centimetres de llarg per 28 d'ample y 20 d'alt, ab tantes ganivetes com rengles de forats llongitudinals tingui el cilindre, pera poguer agafar tots els ganxos, que les agulles apretin.

GUIA. s. f. (*Tel. mec.*) Planxa de ferro ab un llarg traucolis pera guiar el taco, col·locada al extrem de les taules dels telers mecànics.

GUIETA. s. f. (*Tel. mec.*) Va collada devant de la guia dels telers pera guiar les llançadores.

J

JACQUARD. Josep M.ª Jacquard, cèlebre francès, autor de la màquina que porta el seu nom; nasqué l'any 1752 en la ciutat de Lyón y mori l'any 1834.

(*Considero fora del cas, copiar la seva bibliografia dels diccionaris y detallarla en un aplec de paraules tècniques.*)

JOC DE CALAIXOS. s. m. (*Tel. mec.*) Tot l'organisme complet pera poguer realisar en els teixits ab teler mecànic, els canvis de color a les mostres per medi de les llançadores y del dibuix.

JOC DE CLAUS. s. m. (*Fil. y tis.*) Conjunt de cinc eynes de variès mides, desde la clau de 3 y 4 pul-

gades, fins a la de 11 y 12 inclusiu, pera collar y descollar cargols de aquélles mides.

JOC DE COLLADOR. s. m. (*Tel. mec.*) Vègis regulador.

JOC DE ESCAPE. (*Tis.*) Vègis, joc d'escopeta.

JOC D'ESCOPETA. s. m. (*Tel. mec.*) Joc que s'escapa quant hi ha alguna encallada en els calaixos.

JOC DE MAGRANA. s. m. (*Fil. y tis.*) Dos plats dentats que, ab facilitat, se puguin engravar y desengravar, pera transmetre la marxa o deturar a un embarrat o mecanisme.

JOC DE PICAR. s. m. (*Tel. mec.*) En els telers mecànics a garrot, representa el conjunt de d'ugues mitjes peces: la una es coneguda

ab el renòm de formatge, va subjectada ab claveta al arbre dels excèntrics y colla ab dos cargols a l'altre pessa coneguda per corassón. Abdues peces s'encaren per un semi-joc de magrana, que serveix pera graduar avant o enrera la sortida de la llansadora.

JOC DE XARNERA. s. m. (*Fil. y Tis.*) S'en diu al joc movable que tenen dugues peces per poguer trevallar conjuntes. Es molt aplicat pera donar moviment a palanques *rectilinees* y també a moviments *circunferencials*.

JUXTA-POSICIÓ. s. f. (*Teo. t.*) En teixits representa combinar els fils o les passades de manera que no se sobre-positin.

LL

LLADRE. s. m. (*Fil. pre.*) Cilindre ab fermes pues d'acer que prenen, destrien y netejen les fibres del cotó.

LLANTERNA. s. f. (*Fil.*) Bombos llargs de llauna que donen marxa a les pues per medi de un cordó conegut ab el renòm de piano.

LLENGUETA. s. f. (*Tel. mec.*) Palanqueta de curva parabòlica de la banda que la llançadora l'apreta

al entrar en el calaix. Serveix per aixecar la pala perque aquèsta passi per sobre del escarbat.

LLEUGER. adg. (*Tis.*) Teòricament, s'en diu del lligament que pera efectuar el teixit, aixeca menys fils dels que quedan a la calada de sota.

LLEVA. s. f. (*Tis. tel.*) Barra de ferro ab una o dugues pales que, quan hi hà algun desperfecte y

no arriba a dintre al calaix la llançadora, topen al escarbat y evitan les trencades de fils.

LLEVADOR. s. m. (*Fil.*) Espècie de bombo, en la màquina Carda, de la meitat de diàmetre de la Bota. Té per objecte recullir les fibres nêtes d'impureses provinents de la Bota y transmetrer-les ab forma de vel a la part de devant de la màquina; aquèst vel després de ésser recullit pèls cilindres absorvidors surt condensat en forma de bèta.

LLICERÓ. s. m. (*Tis.*) Llis ab poc nombre de malles o bagues.

LLIGAMENT. s. m. (*Teo. t.*) Tot enunciat pera efectuar un teixit y el seu resultat; ja sigui aconseguit ab llissos, a la màquina de Jac-

quard, o per qualsevol altre mecanisme.

LLIS. s. m. (*Tis.*) La montura ab una espècie de marc o per altre procediment, que sostinguin un nombre de bagues o malles que funcionin igual.

LLISTÓ. s. m. (*Tel. mec.*) En les maquinètes de taps llistó hont se disposa el dibuix ab tapets roscats.

LLIT. s. m. (*Tis.*) S'en diu del aparell que sosté el dibuix de la màquina de Jacquard o d'altre màquina.

LLOSSAR. v. (*Tel. mec.*) Donar tremp a la pala o altres ferros pera evitar son desgast.

LLUM. s. m. (*Fil. y tis.*) Se diu pera distingir la part interior d'un objecte qualsevol.

M

MACETA. s. f. (*Tel. mec.*) En els telers, pesa que porta una molla espiral y aguanta el cilindret del dibuix.

—En la màquina de Jacquard serveix pel mateix objecte.

MADRÀS. adg. (*Teo. t.*) Lligament Sarja, que va escalonant de un a un els fils del teixit, ab bastes de prenc dos, deixo dos. El seu curs és de 4 fils y 4 passades.

MALLA. s. (*Tis.*) Fil ferro a dos

caps estanyat, deixant una bagueta petita al mitg pera passarhi el fil, y altre baga mes grossa a cada extrem pera passarhi les barretes que formen part del marc o llis.

MALLÓ. s. m. Espècie de ovalo petit d'acer ab tres forats, un a cada cap per lligar, y el del mitg pera passarhi el fil.

MÀNEC D'ESCÓMBRA. Vègis arbre lateral.

MANEGAR. v. (*Fil. y tis.*) Solidar ab una claveta o ab altre forma una roda o volant a un arbre.

MANETA. s. f. (*Tel. mec.*) Llog del disparo del teler hont s'hi posa la mà pera engegar o parar.

Maneta, vègis garrot.

MANUAR. s. m. (*Fil.*) Màquina de doblar metxes y per medi del estiratge regularisar y adressar les fibres.

MAQUINETA DE TAPS. s. f. (*Tel. mec.*) Va col-locada sobre del teler mecanic.

S'en diu maquineta de taps perquè pera formar el dibuix qu'ha de donar moviment als lliços, s'hi han de roscar uns tapets de ferro. Ab dificultat s'hi poden teixir dibuixos en que més de 20 fils evolucionin diferents, per això, algú les anomena semi-Jacquard.

MARC. Vègis, Llis.

MARTELLET. s. m. (*Tel. mec.*) Pessa del teler que, al faltar la trama, estira a la forquilla y fa parà el teler.

MECANISME. s. m. Aparell que tingui moviments mecànics, auto-

màtics o que se li pugui transmetre força motriu.

MERCERISAR. v. (*Tis.*) Operació química pera brillantar el cotó, imitant a la seda.

METXA. s. f. (*Fil. pre.*) S'en diu a la bèta després de rebuda la torsió de la màquina metxera.

(*Tis.*) La passada molt groixuda que va combinada ab altres de primes.

MEUCA. (*Tel. mec.*) Vègis, re-
culatacos.

MITJA-LLUNA. s. f. (*Tel. mec.*) Suports, en forma de mitja lluna, allà hont aguantan el plegador en el teler.

MOLINET. s. m. (*Fil. pre.*) Plat giratori qu'efectua el plegat de la bèta.

MONTANTS. p. m. (*Tel. mec.*) Les peces que hi van collades les taules. Van collats al arbre que s'en diu *porta-taules*.

MONTURA. s. f. (*Fil. y tis.*) S'en diu de montar màquines. En la màquina de Jacquard, per la montura, s'entén passar ab tal o qual ordre la post.

N

NAPA. s. f. (*Fil.*) Multitud de fibres de cotó compactes y reunides ab forma de tela.

NÀS. s. m. Se diu a una pesa del teler que rotativament fa moure la palanqueta del martellet.

NOËTA. s. f. (*Tel. mec.*) Es una espècie de carrutxa o politjeta de ferro colat, de dos petits diàmetres que son proporcionals a les obertures de les calades dels excèntrics. Aprop de cada extrem del arbret porta-llicós, n'hi va una de noëta; abdues van collades y serveïxen pera sostenir y transmetre el moviment del excèntric als llicós.

NOMBRE. s. m. (*Fil. y Tis.*) Significa una cantitat de fils.

NOU. s. f. (*Fil. y Tis.*) Tròs de fusta cilíndrica que serveix de politja.

NUAR. v. (*Fil. y Tis.*) S'en diu nuar, a la borrita qu'en resulta de la unió que's realisa per la torció del fil de la pua, al posarlo en contacte, el filador, ab la metxa a la surtida dels corróns de la màquina de filar. De les borrites que fa la nuadora pera poguer passar els fils del plegador al pinta y pua, també s'en diu nuar.

NÚMERO. s. m. (*Fil. y Tis.*) Segons el número indica el gruix del fil, y el seu ordre numèric està relacionat ab ilur llargaria y pès.

O

ORELLA. s. f. (*Tel. mec.*) Tròs de corretja de la brida de un teler.

ORLADURA. s. f. (*Tis.*) La bora al entorn de la cenefa del dibuix.

P

PALA. s. f. (*Tel. mec.*) Tròs de ferro ab forma de pala, fuada y llossada de la punta, forjada a una barrèta llarga y sostinguda per uns daus que van collats als montants de les taules dels telers. Té per objectiu la pala, deturar les taules del teler a certa distancia, abans de clourer la passada, a fi

d'evitar grans trencades de fils. Quan el teler està ben afinat, y la llançadora no entra al calaix o no acaba d'entrar per haver sigut impulsada ab poca força, allavors, no aixeca la pala, unes molles o resorts la mantenen baixa, y al ser les cigonyes dalt, topa fortament la pala ab l'ala de mosca del es-

carbat y, ab la sotragada, un ban-yó llarg fá caure el disparo de la corretja, fá accionar el tirant del freno y pára el teler.

PALOMA. s. f. Especie de femella ab dos aletes pera poguerla collar o descollar ab els dits.

PALLETA. s. f. Fil ferro d'acer laminat. Component de les pues pera teixir.

PARAMENT. Donar adob a un article.

PARAR v. Deturar la marxa d'un teler o máquina.

PARAR. v. (*Tis. Pre.*) Deuriadirse adobar. La costum de dirne *parar* procedeix de que al donar a conneixer la máquina de adobar y assecar per medi de bombos de gran diàmetre se la vulgarisá ab el renom de *máquina de parar*. Aquéixa máquina serveix pera adobar o aprestar els fils qu' han sigut urdits sense adob. El seu funcionament es sensill: darre- ra de la máquina se reuneixen els fils formant un nombre, passen sumergits a la cola o adob de la pastera per sota d' un corró interior, assecantse al passar adherits per sobre de la superficie dels bombos, que son gradualment recalentats per el vapor, y una vegada assecats van plegantse a un plegador de devant. Hi ha altres sistemas qu' assecan els fils ab tubos y ventiladors.

PARATRAMAS. (*Tel. mec.*) Végis forquilla.

PAS. s. m. L' espay que queda d' una dent al altre pera engravar les del altre roda, pinyó o crema- llera del mateix pas.

PASSADA. s. f. (*Tis.*) Teòricament tots els quadrets mirats en sentit horissontal del paper cuadricula. Cada quadret ne representa una.

Trama d' alguna materia textil que queda lligada horissontalment al teixit, després que la llançadora ha passat la trama per la calada.

PASSADOR. s. m. Eyna pera pas- sar els fils. Clivilla.

PASSADORA. s. f. Dóna que passa els fils als llissos y a la pua, tal com marca la disposició del repas- sat.

PASSAMA. s. m. (*Tel. mec.*) Trós de ferro collat a les taules y a n' el capsalet per solidar el pont dels calaixos. Vulgarment se diu de tot trós de ferro mes llarg que ampla.

PEDALS. pl. m. (*Fil.*) Palanques tecles del piano regulador auto- mático de l' alimentació de las ovridores y batans.

PELADORS. pl. m. (*Fil.*) Cilindres guarnits ab finíssimes pues d' acer pera ajudar a la acció de cardar les fibres.

PÉNDULA DEL REGULADOR. s. f. (*Tel. mec.*) Pessa ab moviment de péndula, moguda por una cua de

rata que va collada al montant de les taules.

PESANT. adj. (*Tis.*) Se diu del lligament que per haver de efectuar son teixit, aixeca molts mes fils que els que deixa a la calada de sota.

PEXETS. pl. m. (*Tel. mec.*) Peces de les maquetes qu'els tapets del dibuix les fan funcionar, aixecantlos o deixantlos segons hi hagi o no tapet.

PIANO. s. m. (*Fil. y Tis.*) Cordó retorçat a molts caps de cotó.

PICAT. s. m. (*Tis, Tel.*) Vegis, picatge.

PICATGE. s. m. (*Tis.*) Acció y efecte de picar cartrons. També se diu a la disposició sobre paper cuadrícula de un dibuix.

PINTA. s. m. (*Tis.*) Se diu al grupo o conjunt de llisos y una pua, en els quals han sigut repassats els fils ab ordre determinat a les malles dels llisos, y després a la pua.

PINYA. s. f. Vègis Templas.

PINYÓ. s. m. S'aplica generalment el nom de pinyó a les rodes dentades de petit diàmetre y de reduït nombre de dents envers ses companyeres d'engranatge. En els telers se diu pinyó de recambi el que va destinat a graduar les passades del teixit.

PINYONET. adj. (*Tis.*) Teixit mostrejat que s'forma combinant y

treyent punts de lligadura d'un fondo tafetà.

PIQUÉS. pl. m. (*Tis.*) Vègis enconxat.

PITÓ. s. m. (*Fil. y Tis.*) Petit ganxo roscat del cap: n'hi ha de oberts y de tancats tenint molta semblança al signe interrogant.

PLANA. Es el lligament conegut per *Tafetà* y la major part d'autors d'obres textils el consideren com el primer dels fonamentals.

PLANXES DE CALAIXOS. pl. f. (*Tel. mec.*) Van collades independentment de les taules, emprò guardant el viax, de manera que donguin bona guia a les llançadores.

PLANXETES DE DIBUIX. pl. f. (*Tel. mec.*) Serveixen pera combinar els dibuixos dels jocs de calaixos, fent operar els diferents cambis de llançadores, que portan les bitlles dels colors que constitueixen el tramat del dibuix a teixir.

POLITROCA. s. f. (*Tis. tel.*) Tròs de pua que s'afegeix fora del nombre.

POLITJA. s. f. (*Fil. y tis.*) Pessa cilíndrica que comunica la força motris per medi de corretja y que varia de dimensions segons la força y revolucions qu'ha de transmetre. De la llanta o gruix de la seva part cilíndrica ne surten uns raigs en direcció al centre, units al tubo, per hont se collan o fan fortes als embarrats per medi de cargols o

de xaveta. A les politjes s'els hi dona el nom de mortes y de vives, conductrius y conduhides: les mortes son les que hi reposa la corretja quan la máquina no funciona y voltan rotativament sobre d'un arbre o d'una dolla; les vives van collades als arbres o turrións que donan vida o millor dit moviment a les máquinas; son conductrius les que van collades al arbre motris, y conduides les que reben la força de les conductrius. La politja auxiliar collada entre la conductriu y conduida s'en diu intermitja, y en certs cassos *reen-viu*.

POM. s. m. (*Tis. tel.*) Llog hont hi vá collat el suport de la forquilla paratrames.

PONT. s. m. (*Tel. mec.*) En els telers mecànics, especie de pesa, alguna en forma d'arc, que va collada a dalt de les bancades pera lligar el teler y aguantar els suports portapintes.

PONT. (*Fil.*) Donar entrada al cotó a la carda en els primers xapóns.

PONT DELS CALAIXOS. s. m. (*Tis. Tel.*) Pessa de ferro ab guies a una banda y al altre pera els calaixos.

PORTA CALASTRONS s. m. (*Tis.*) Pessa de la maquineta de taps.

PORTAPINTES. s. m. (*Tis Tel.*) L'aparell que sosté els pintes o lliços.

PORTATAULES. s. m. En els telers mecànics l'arbre que sosté els montants de les taules. Reposa sobre dos daus que van collats a la part inferior de les bancades.

POTRÓ. s. m. Mecanisme pera trascanar la pesa urdida al plegador de teler.

PRENC. adj. Se diu del fil que passa per sobre del entrellaçament d'un teixit. Pera demostrarho en el paper cuadrícula se pinta o marca tot el quadret.

PREPARACIÓ. f. (*Fil. y Tis.*) S'entén per *Preparació* les operacions preparatories verificades avans ó despaés de teixir o filar. La Preparació se sub-divideix en *Seccions* p. e. Secció de blanqueix; Secció de tintoreria; Secció d'acabats; Secció d'aprestos; Secció de batans; Secció de cardes; Secció de pentinadors; Secció de manuars; Secció de metxeres; Sont preparació també del teixit el doblar, retorcer, rodetar, urdir, adobar en troca, parar etc.

PRESSIÓ. s. f. (*Mec.*) Vol dir l'esfors en caballs a vapor.

PUA. f. (*Tel. mec.*) Un cert nombre de palletes en les quals s'hi deixa un petit espay entre palleta y palleta pera passarhi els fils després de repassarlos als lliços. Va col·locada dintre d'una canal a la part de darrera de les taules del teler, y retinguda de dalt

per un retauló, collat als extrems dels montants. Broca d'acer sobre la que 's plega el fil en la màquina de filatura.

R

RABASSA. s. f. (*Tis. Tel.*) Se diu de la part de sobre de la fullola de les taules.

RAS. s. m. (*Tis*) Lligament de curs quadrat desde 5 fils y 5 passades o mes, escalonats els seus punts de lligadura ab equidistancia y un a cada fil o passada de que consti el curs. El ras de 6 s'el coneix per *ras de la reina* per no poguer escalonarse ab equidistancia.

RASTRELL D'EXPANSIÓ s. m. (*Tis*) Una serie de palletes disposades pera poguer estrenyense o aixamparse a voluntat, pera la bona distribució dels fils al urdidor, a la màquina de parar o en altres maquines.

REBATÉN. adj. (*Tis.*) Se diu del llis que en llog de pendrer moviment per la part de dalt, ho realisa vice-versa.

RECALC. s. m. (*Tis. Tel.*) Regle de fusta, fuat de les puntes, que aprop del centre y traspasant sa amplada porta un ferro terminat ab ganxo, pera transmetre el moviment desde la calca al llis.

RECLATACOS. s. m. (*Tel. mec.*) Trós de corretja, agafada a una

fusta que per la tivantó d'una molla espiral fa recular el taco.

REENVIU s. m. Especie de politja o corró guaiador de corretjes o cables teledinàmics.

REGULADOR. s. m. (*Tis.*) Conjunt de les rodes y pinyons que regulen les passades del teixit.

REMAR. v. En la industria textil s'enten per remar, tot fil que no trevalli perpendicular a la pua o als llissos.

REPASSAT. s. m. (*Tis.*) Disposició gràfica de com van passats els fils als llissos y a la pua.

REPS. adj. (*Tis.*) Teixits formats de cordonets horissontals, en tot, o en molta part del dibuix.

RETAULÓ. s. m. (*Tis.*) Cabironet que porta una regata al mitg per aguantar el trucar de la pua al clourer la passada.

REVOLVER. (*Tel. mec.*) Telers que la construcció del joc de calaixos es semblant a la caixa d'un revolver, y permet cambiar varis colors fins a 8 llançadores.

REXA. s. f. (*Tis.*) Pessa de ferro per tenir equidistants les calques.

REXETA. s. f. (*Tis.*) Pessa hont hi

passan per sos claros les pues de la forquilla paratrames.

RODA DE CADELL. s. f. (*Tis.*) Roda de dentat especial moguda pèl cadell del regulador.

RODETERA. s. f. Dòna que cuida d' omplir de fil els rodets a la màquina de *rodetar*.

RODETAR v. (*Tis*) Acció y efecte d' omplir rodets d' alguna materia textil filada.

ROMANA. s. f. (*Tel. mec.*) Palanca lligada a una cadena o corda que passa per dessorre del got del plegador—ne van dugues col·locades derrera del teler—apropòsit pera posarhi pes y poguer graduar la tivantor dels fils del plegador a teixir. (*Filatura*). Palanques per donar pressió als corròns d' estiratje.

S

SARJA. s. f. (*Tis.*) El lligament que forma cordonets diagonals en el teixit.

SARJA BATAVIA. (*Tis.*) La que els seus cordonets diagonals están formats de basta d' urdit y trama de mes d' un fil y passada, tant en el dret com en el revés de la tela.

SARJA COMPOSTA. (*Tis.*) La que està formada de diverses sarjes.

SARJA FONAMENTAL. (*Tis.*) La que a cada fil y passada d' un curs sols té un punt de lligadura, escalonant un fil y passada diagonalment.

SARJA ROMANA. (*Tis.*) La que els seus cordonets diagonals están combinats ab el lligament tafetà.

SARJA SATINA. (*Tis.*) Un curs de sarja batavia trencada a 2 fils y 2 passades en direcció oposada.

SARJA TRENCADA. (*Tis.*) Per l' estil de la satina ab variacions de mes fils y passades.

SARRELL. (*Tis.*) Se diu de la trama que no acaba d' entrar al teixirse, deixant a les vores de la pessa unes anelletes o filagarses.

SATI. (*Tis.*) vègis, Ras.

SEDALINA. adj. (*Tis.*) Cotò mercerisat imitant la brillantor de la seda.

SEGMENTS. pl. m. (*Tel. mec.*) Peces en forma de sector trapezoidal que fan pujar o baixar els llisos per medi d' unes calques.

SENTANÉ. s. m. (*Fil*) Lligada que se fa a les troques al acabarles nuanthisi el cap de sobre y el de sota. També se diu al lligam que separa un nombre de troques.

SERPETA. s. f. (*Tis.*) Pessa que

va collada en les màquines de Jacquard, que forma part del aparell batán.

SERRETA. s. f. (*Fil.*) Llarg regla de ferro dentat com les serres, y abmoyiment oscilant a mes de 1200 voltes per minut per atreuerers les fibres del llevador que les fa dependrer ab forma de vel, el qual es absorvit pèl molinet del centinella.

SOMBREJAT. s. m. (*Tis.*) Vol dir la sombra projectada de clar a fosc a un lligament o, més ben dit, de un lligament lleuger convertirlo gradualment a pesant procurant que no quedin fils o passades per teixir.

SUPORT. s. m. (*Fil. y Tis.*) Tota pesa destinada a aguantar quelcom.

T

TACO. s. m. (*Tel. mec.*) Tros de cuiro amassat, ab forma especial, que reb la forsa per medi de un tirataço lligat a la maneta y, aqueixa, del arbre del joc de picar, essent guiat per una o dugues agulles, y dona impuls a la llançadora llençantla d'una banda al altre.

TAFETÀ. Es el lligament dels lligaments que lliga mes el teixit, y alguns autors d'obras de Tisatge el consideren el primer dels fonamentals.

TAMBOR. (*Fil.*) Vègis, bombo.

TAPET. s. m. Petit tros de ferro roscat que serveix pera compondrer els dibuixos pera les *maquinetes de taps* o semi-Jacquard.

TAPETA DEL ESCARBAT. (*Tis.*) Pessa de ferro colat ab dos banyons que passen pèls traus de la bancada, essent subjectada ab un cargol al escarbat.

TAULES. En el teler mecànic un tros de cabiró que a la part de sobre hi va incrustada una fullola inestelosa, formant ab la pua un angle de valor igual al de les contraguetes.

TEIXIT. Es el resultat d'un entrellaçament ordenat d'un conjunt de fils, lligats entre si o per medi d'altre conjunt de cualsevolga materia textil. Quan el teixit es format per dues agregacions o conjunts diferents son distingits ab el nom d'urdit y trama.

TELA. s. m. (*Fil.*) S'en diu de la massa de cotó compacte, després de batanat.

TEMPLAS. s. m. Aparell en el teler mecànic hont hi passa la roba tot teixintse y té per objecte aixamplar-la perque les vores no 's trenquin. N'hi hà de molts sistemes. Son generalisats els que

portan tres corrons y cada corró està voltat de puntes com caps d' agulla, ab forma espiral y obliques les puntes a la part de la vora, pera mantenir la roba aixamlada perque els fils del urdit no remin a la pua, de lo contrari, no's podrian teixir els genres perfeccionats.

TEXTIL. Tota materia fibrosa que pugui reduhirse a fil y teixirse.

TIRANT. s. m. Tota pesa de ferro pera donar o no moviment, resistir un sotrac, tivantor o contracció d' altres peces, vagin o no collades.

TIRATACO. s. m. (*Tis. tel.*) Trós de corretja flexible que vá desde el garrot al taco y li transmet la força per impulsió.

TISATJE. Art del teixir.

TOPO s. m. (*Tel. mec.*) Suport collat al montant per deturar, en part, el cop del taco.

TORNA-VIS. s. m. Eyna per collar y descollar cargols que tinguin un tall al mitg, formant angle recte a cada costat.

TRAPAN. s. m. Eyna que porta varies mides de xumaneyes pera foradar les corretjes, y poguer unirles ab tiretes.

Trapan de cop. Xumaneyes de forat grós que 's precis picarhi ab el martell pera foradar corretjes.

TRAUCOLIS. s. m. (*Tis.*) vègis, colis.

TRAVESSERS. pl. m (*Til y tis.*) Peces que s' ajusten a les banca des de les màquines pera consolidarles.

TRENCADA. s. f. (*Tis.*) El trenca ment d' un grupo de molts fils al urdir o teixir una pesa.

TRESCANAR. (*Tis.*) Vuydar un rodet, bitlla ó plegador, després d' haber sigut omplert.

Trós. s. m. (*Tis.*) A les fabriques hi há molta costum de dir un trós a una pesa teixida o per teixir.

TRUCAR. v. (*Tel. mec.*) Se 'n diu del batre de les taules per estre nyer la passada del teixit.

TURRIÓ. s. m. Trós de ferro cilindric ab rosca y femella a un cap.

U

ULLET. s. m. (*Tis.*) Petita pesa cilindrica de porcelana, foradada del mitg, que va subjecte a la llançadora pera passarhi el fil de la trama.

UNGLA. s. f. (*Tel. mec.*) Pessa de ferro fós que va collada fortament al joc de picar y que degut a la seva hetxura especial sobressurt fora del joc de magrana, lo que fa im-

pulsi sobtadament al cono que va collat per medi de turrió a la caixa del arbre de garrot y, del garrot ne surt el tirataco que lliga el taco que serveix per tirar la llançadora a l' altre costat.

V

VANO. s. m. (*Tis.*) Palletes estanyades en forma de vano que per entre sos espays hi passen els fils dels rodets del urdidor que constituexen la faixa, aquesta, pren mes o menys amplada al baixar o pujar el vano.

VELÓN (*Fil.*) Màquina pera obrir, netejar y destriar en tots sentits les fibres de cotó.

VIAX. s. m. (*Tis.*) Pendent que

tenen les taules dels telers pera que vaigin mes ben guiades les llançadores. El viax mes generalisat es de 9 p. °.

VIOT. (*Tis.*) vègis Faixa.

VIS-SENS-FI. s. m. (*Fil. y Tis.*) Cargol ab rosca elisoidal que a un volt fa correr una dent de la roda o pinyó. Tambe se construeixen a dos o mes caps de rosca pera fer correr mes d' una dent.

X

XAPONS. p. m. (*Fil.*) Especie de raspalls guarnits d' agulles angulars inclinades pera cardar les fibres y van montats sobre la bota de la carda. Poden esser cilíndrics y plans essent aquestos els més empleats pera cotó.

XEMIC. s. m. (*Fil. y Tis.*) La part del fil per ahont se trenca, degut a les fibres mal distribuïdes; sa falta

de conexió produeix diverses resistencies.

XUMANEYA. s. f. (*Fil. y Tis.*) Petit tubo cònic d' acer que va rosca al trapàn, esmolat del cap pera trapà o foradà corretjes.

XAVETA. s. f. (*Fil. y Tis.*) Tros de ferro que serveix pera ajustar rodes y politjes als arbres.

Errada important: A la explicació de la paraula **Joc de claus**, en llog de dir *pulgades* debía dir línies franceses. Les seccions de filatura les solen tenir en numeració anglesa.

RF-1-44